Styrket samarbejde om inklusion i skolen – Evaluering af en indsats målrettet udadreagerende adfærd

Hovedresultater

Rune Vammen Lesner, Malene Wallach Kildemoes, Anne Sofie Perregaard Schmidt, Christoffer Scavenius, Pernille Skovbo Rasmussen, Agnete Nygård Jensen og Alberte Høgh

VIVE

Hovedresultater

Rapporten præsenterer resultaterne fra evalueringen af indsatsen 'Styrket samarbejde om inklusion i skolen', der har til formål at foregribe og håndtere mistrivsel, som kommer til udtryk som udadreagerende adfærd hos børn i skolen. Indsatsen og evalueringen heraf er finansieret af Social- og Boligministeriets udviklings- og investeringsprogram på børne- og ungeområdet. Indsatsen er udviklet og modnet i samarbejde med fire kommuner over en periode på godt 2,5 år. Fokus har været at styrke klassefællesskabet, skole-hjem-samarbejdet og almenområdets kapacitet til at skabe inkluderende fællesskaber med deltagelsesmuligheder og tryghed for alle børn.

VIVE har som evaluator fulgt indsatsen løbende og formativt understøttet udviklingen undervejs. Denne rapport samler op på de centrale resultater ved at belyse implementeringen af indsatsen, det ressourceforbrug og de omkostninger, der har været forbundet med arbejdet, efterspørgslen efter indsatsen samt de oplevede og målte udbytter for elever, forældre og fagprofessionelle.

Baggrund og formål med indsatsen

Baggrunden for udviklingen af indsatsen 'Styrket samarbejde om inklusion i skolen' er et stigende behov for at håndtere udadreagerende adfærd blandt elever, som ifølge flere undersøgelser er en voksende udfordring i landets skoler. Adfærden forstås ikke som et individuelt problem, men som et resultat af samspil mellem barnet og dets omgivelser, og den kan føre til mistrivsel og eksklusion fra fællesskaber. På denne baggrund igangsatte Social- og Boligministeriet i 2022 et udviklingsarbejde i samarbejde med Styrelsen for Undervisning og Kvalitet, Metodecentret, UCL og en række kommuner.

Indsatsen bygger på et tværsektorielt samarbejde mellem skole- og socialområdet og består af to parallelle forløb: et klasseforløb, der fokuserer på fællesskab og trivsel i klassen, og et forældregruppeforløb, der styrker forældrefællesskabet og samarbejdet om barnets trivsel.

Den faglige forståelsesramme tager udgangspunkt i en systemisk og ressourcefokuseret tilgang, hvor adfærd ses i relation til barnets sociale kontekst. Indsatsen bygger desuden på et inkluderende børne- og forældresyn, hvor børn og forældre ses som aktive medskabere.

Indsatsen omsættes gennem *fem* kerneelementer, der gensidigt understøtter hinanden:

1. Fællesskabende pædagogik og didaktik
2. Tillidsfulde og positive relationer
3. Tydelighed og forudsigelighed
4. Anerkendelse og motivation
5. Ligeværdigt skole-hjem-samarbejde.

Samlet set skal indsatsen fremme trivsel og læring ved at styrke samarbejdet på tværs af professioner, skabe helhedsorienterede indsatser omkring barnet og udvikle inkluderende fællesskaber i skolen. Denne rapport har ikke til hensigt at give en fyldestgørende modelbeskrivelse, men en evaluering af indsatsen. Modelbeskrivelse er tilgængelig på Social- og Boligstyrelsens hjemmeside.

Implementering af indsatsen

Implementeringen af modellen viser, at modellen kan anvendes fleksibelt og tilpasses forskellige lokale kontekster. Samtidig peger erfaringerne på, at enkelte elementer bør fastholdes som forholdsvis faste for at sikre kvalitet og sammenhæng i indsatsen. Evalueringen illustrerer derfor både modellens fleksibilitet og de dele, hvor tydelige rammer og struktur er nødvendige.

En central erfaring er betydningen af en klar rolle- og ansvarsfordeling mellem ressourcevejleder, gruppeledere og faglig rådgiver. Selvom rollerne i praksis kan tilpasses og gøres mere flydende, vurderes det vigtigt at fastholde en tydelig ansvarsplacering. Særligt peges der på, at det kan være en fordel, at forældregruppeforløb varetages af eksterne fagpersoner, og gerne af fagpersoner med forskellig faglighed, for at sikre et neutralt og kvalificeret rum for forældrene. Den faglige rådgiver spiller en vigtig rolle i at sikre kobling mellem forløbene og i at tilbyde supervision.

Modellen kan gennemføres på både yngre og ældre klassetrin, men kræver løbende tilpasning til klassens og klasseteamets behov. Erfaringerne viser, at klasseteamene bør medvirke aktivt, både i udvælgelsen af klasser, planlægningen og gennemførelsen af forløbene.

Rekruttering til forældregrupper fungerer bedst, når deltagelse er frivillig. Indsatser med opsøgende rekruttering opleves mindre hensigtsmæssige, da de kan skabe modstand eller manglende ejerskab. Samtidig viser erfaringerne, at det ofte er de

mest ressourcestærke forældre, der deltager, mens manglende overskud, tid eller oplevet relevans kan være barrierer for andre. Skoleledelsens kommunikation til forældre om formål og vigtighed er derfor afgørende for at styrke deltagelsen.

Indholdet i både klasseforløb og forældregrupper tilpasses løbende til lokale behov, alderstrin og aktuelle trivselstemaer. Øvelser og aktiviteter i klasserne har blandt andet fokus på følelsesmæssigt sprog, klassefællesskab og trivsel, mens forældregrupperne arbejder med temaer som trivsel og støtte i hjemmet, skole-hjem-samarbejde og forældresamarbejde. På tværs af kommuner fremhæves det, at en styrke ved modellen er, at centrale tematikker går igen i begge forløb og dermed skaber synergi mellem indsatserne.

Endelig peger erfaringerne på, at modellen lader til at lykkes bedst, når forløb i klassen og forældregruppen implementeres parallelt, da det skaber sammenhæng og fælles retning om indsatsen. Den løbende orientering til hele forældregruppen, fx gennem forældrebreve, bidrager samtidig til gennemsigtighed og understøtter inddragelse af alle forældre omkring klassen.

Samlet set peger implementeringserfaringerne på, at indsatsmodellen kan implementeres på en måde, der både imødekommer lokale behov og tilpasses forskellige organisatoriske rammer. De medvirkende kommuner har arbejdet med alle modellens kerneelementer, og erfaringerne viser, at modellen kan gennemføres succesfuldt i praksis.

Modellen er kendetegnet ved et helhedsorienteret og ambitiøst sigte, der favner mange niveauer af skolens og familiens samarbejde. Den søger på én gang at forebygge og håndtere mistrivsel hos elever, styrke inkluderende klassefællesskaber, øge deltagelsesmuligheder for alle, understøtte refleksion og kompetenceudvikling blandt fagprofessionelle samt fremme trivsel, skole-hjem-samarbejde og forældresamarbejde. Denne brede og helhedsorienterede tilgang udgør både en styrke og en udfordring, idet modellen vil meget på én gang og derfor kan tage forskellig form i praksis.

Omkostninger ved indsatsen

Omkostningerne ved indsatsen har primært været knyttet til medarbejderressourcer, herunder ressourcevejledere, gruppelederes og læreres tid samt løn og overhead. Opstarten krævede betydelige ressourcer til planlægning, koordinering, kompetenceudvikling og supervision. Kommunerne har fordelt rollerne forskelligt; i nogle kommuner har én person varetaget både ressourcevejleder- og gruppelederrollen, mens andre kommuner har fordelt opgaverne mellem flere medarbejdere. Lærere i

klasseteams har ikke fået ekstra timer til indsatsen, men har omlagt deres eksisterende arbejdstid, hvilket har krævet prioritering af opgaver og fleksibilitet. Kompetenceudvikling har inkluderet læringsdage, hjemmeopgaver og supervision, hvilket har bidraget til at styrke fagprofessionelles refleksive praksis og evne til at håndtere elevernes trivselsudfordringer.

Udbytte af indsatsen

Evalueringen viser samlet set ingen entydige tegn på væsentlige forbedringer inden for indsatsens kerneelementer, men der er stor variation i erfaringerne på tværs af deltagere.

Elever oplever generelt ingen væsentlige ændringer i klassens fællesskab, struktur eller anerkendelse, men nævner enkelte positive erfaringer som bedre dialog og øget fokus på følelser. Eksempelvis har indsatsen givet nogle elever øget bevidsthed om egne følelser og bedre dialog med klassekammerater. Mange elever har udtrykt glæde ved de lege, øvelser og "brain breaks", som har været en del af klasseforløbene, og ønsker, at disse aktiviteter videreføres. Nogle elever har oplevet indsatsen som stressende eller ikkeeksisterende, hvilket understreger, at indsatsens betydning for den enkelte elev varierer, afhængigt af den enkelte elevs modtagelighed og klassens udgangspunkt.

Forældre, der deltog i forældregruppeforløb, rapporterer ikke generel forbedring i skole-hjem-samarbejdet eller lærernes tydelighed og anerkendelse. Nogle forældre har dog oplevet styrket forståelse for deres børns følelser, bedre kommunikation med deres børn og tættere samarbejde med andre forældre. Dette har bidraget til mere nuanceret konfliktløsning både hjemme og i sociale relationer uden for skolen. Forældrene fremhæver især konkrete redskaber som "stjernestunder" og "snigerros", som har hjulpet dem med at anerkende børns indsats og understøtte positive relationer.

Klasseteams og fagprofessionelle rapporterer faglig udvikling, øget refleksiv praksis og bedre samarbejde internt i teamet, men oplever heller ikke væsentlige ændringer i klassefællesskab, struktur eller anerkendelse. Ressourcevejledernes tilstedeværelse som eksterne aktører har bidraget med nye perspektiver på klassedynamikker og understøttet observation og justering af undervisningen med fokus på elevernes trivsel. Lærerne oplever, at de bedre kan håndtere uventede situationer, men spørgeskemadata indikerer, at der ikke er sket en samlet ændring i undervisningspraksis, struktur eller relationer til eleverne.

Evalueringen peger dermed på blandede resultater med både begrænsede målbare ændringer og enkelte lovende erfaringer fra praksis. Det vil dog kræve systematisk og længerevarende implementering at dokumentere årsagssammenhænge, hvilket ligger uden for denne evaluerings formål.

Potentialer og udfordringer i efterspørgslen efter indsatsen

Efterspørgslen efter indsatsen blev afsøgt ved en efterspørgselsworkshop med deltagere fra interesserede kommuner for at drøfte deres faglige, organisatoriske og økonomiske interesse for indsatsen. Deltagerne viste generelt stor nysgerrighed og engagement, men pegede også på væsentlige udfordringer.

Fagligt blev indsatsen mødt med stor interesse, især for dens helhedsorienterede tilgang og fokus på systematisk forældresamarbejde. Deltagerne fremhævede potentialet i at arbejde med hele barnets kontekst frem for et snævert individfokus. Samtidig blev modellens fleksibilitet og mulighed for lokal tilpasning set som en styrke. Der var særlig interesse for forældregruppeforløbet, hvor rekruttering dog blev vurderet som en mulig udfordring.

Organisatorisk vurderede deltagerne indsatsen som relevant, men krævende. Det tætte samarbejde mellem PPR og familieafdelingen, som modellen forudsætter, findes ikke alle steder, og det kan være uklart, hvem der skal tage ejerskab. Flere fremhævede dog, at modellen kan bidrage til at skabe struktur, overblik og sammenhæng i eksisterende praksis, hvis den tilpasses lokale forhold.

Økonomisk vurderede nogle, at indsatsen var ressourcekrævende, især på grund af behovet for supervision, ressourcepersoner og tværfagligt samarbejde. Der var dog enighed om, at tidlige, virksomme indsatser kan være en god investering på længere sigt, men flere efterlyste konkrete cost-benefit-analyser og tydeligere dokumentation af gevinster.

Workshoppen viste, at kommunerne ser potentialer i indsatsen, særligt dens helhedsorienterede perspektiv med fokus på forældreinddragelse. Samtidig peger deltagerne på behovet for at adressere organisatoriske og økonomiske barrierer, herunder at tydeliggøre de konkrete gevinster, hvis modellen skal kunne implementeres bredt i praksis.

Sammenfatning

Sammenfattende viser evalueringen, at indsatsen bygger på et tydeligt og veldefineret grundlag, som vurderes implementerbart i en kommunal kontekst. Indsatsen fremstår i nogen grad relevant for kommunerne, og omkostningerne anses som realistiske. Virkningsevalueringen finder imidlertid ikke entydigt positive resultater. Der ses ikke væsentlige ændringer på tværs af modellens kerneelementer i løbet af evalueringsperioden, om end der er betydelig variation i oplevelserne blandt elever, forældre og fagpersoner. For nogle har indsatsen eksempelvis bidraget til øget refleksion og oplevede fremskridt i arbejdet med følelser, relationer og samarbejde, mens dette ikke har været tilfældet for andre.

Samlet set peger rapporten på, at der ikke kan observeres væsentlig udvikling i indsatsens kerneelementer inden for evalueringsperioden. Resultaterne bør dog læses med det forbehold, at evalueringen udelukkende undersøger processuelle forhold, dvs. udvikling i kerneelementerne, og ikke direkte måler mistrivsel, der kommer til udtryk som udadreagerende adfærd hos børn, eller indsatsens langsigtede ambition om at forebygge eksklusion af disse børn fra almene klasser.

Den manglende ændring i kerneelementerne vil imidlertid, set i kombination med en velimplementeret indsats og i et virkningsteoretisk perspektiv (Dahler-Larsen & Krogstrup, 2003), indikere udfordringer i modeldesignet i forhold til at opnå indsatsens formål. Dette bør være et opmærksomhedspunkt i den videre udvikling af indsatsens forandringsteori og i vurderingen af dens langsigtede virkning.

Det vurderes, at klasseforløbet især har sin styrke som en forebyggende indsats og som redskab i relation til mindre gennemgribende trivselsudfordringer. Ved mere udtalt mistrivsel, hvor reaktionerne eksempelvis viser sig som slag, spark eller verbalt hårde udtryk, vurderer både lærere og forældre, at der er behov for mere og andet for at afhjælpe udfordringerne.

Hovedresultater: Styrket samarbejde om inklusion – Evaluering af en indsats målrettet udadreagerende adfærd
VIVE/2026
HR_302330